שמיני

א. בפסוק[1] „וישחט את העולה וימצי־או בני אהרן אליו את הדם ויזרקהו על המזבח סביב" מעתיק רש"י תיבת „וימצי־או" ומפרש „לשון הושטה והזמנה".

כוונת רש"י בפשטות[2] היא לפרש תיבת „וימציאו" — שלא תימא שענינה מלשון מציאה[3] [ע"ד פירוש הראב"ע כאן „מגזרת מצא, שמצאו בשעת הצורך", היינו שבני אהרן גרמו שהדם יהי' מצוי אצל אהרן] — אלא הוא „לשון הושטה והזמנה".

אבל צריך ביאור בכפל לשון רש"י — „לשון הושטה והזמנה", דלכאורה הי' מספיק לומר „לשון הושטה"[4].

ויתירה מזו: „הושטה" ו„הזמנה" הרי הם שני ענינים שונים — „הושטה" מובנה העברה ונתינה מיד ליד, ו„הזמנה" פירו־שה הכנה, שהכינו את הדם — ומהו ה־הכרח לפרש ש„וימציאו" כולל את שני הענינים — „לשון הושטה והזמנה"?

בפשטות כוונת רש"י בזה לבאר ש־„הושטה" זו היתה באופן של „וימציאו", והיינו, שע"י ההושטה לחבירו נעשה הדבר מוכן ומזומן ומצוי אצלו (ע"ד פי' הראב"ע כנ"ל)[5]. אבל לכאורה אין זה ביאור מספיק, דמשום כך לא הי' צריך רש"י להדגיש שהי' מעשה הזמנה דוקא, והול"ל „לשון הושטה שיהי' מצוי" ו־כיו"ב (ע"ד לשון הראב"ע), שפירושו עצם המצאו של הדבר (מבלי חילוק ב־איזה אופן נמצא אצלו, אם הוא מזומן אם לאו)[6] — ומהי הדגשת רש"י ש„וימצי־או הוא לשון הושטה והזמנה"?

ב. ויש לומר, שכוונת רש"י היא (לא רק לפרש תיבת „וימציאו", אלא בעיקר) לתרץ שינוי בלשון הכתובים כאן: לעיל[7] גבי הקרבת „עגל החטאת" של אהרן נאמר „ויקרב אהרן אל המזבח וישחט גו' ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבול אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח גו'", וכאן גבי העולה מדייק הכתוב „(וישחט את העולה) וימציאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקהו גו'" (וגם בפסוק שלאח"ז[8] מדייק הכתוב „ואת העולה המציאו אליו לנתחי' גו'"), וכן גבי „השלמים אשר לעם" נאמר לקמן[9] „וימציאו בני אהרן את הדם אליו" — וטעמא בעי?

---

1) פרשתנו ט, יב.

2) ראה גם דקדוקי רש"י (באר רחובות) כאן.

3) ובבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן — „ואינו מלשון ונמצה דמו" (ויקרא א, טו. וראה רש"י שם).

4) וראה גם ת"א כאן „ואמטיאו" [אבל בתיב"ע „ואקריבו". וכן במדרש לקח טוב (פסוק יג) „המציאו, לשון הקרבה"]. וראה ב"מ (ב, א. וש"נ) „ומצאתה (דקרא) דאתא לידי' משמע". וראה לקמן הערה 23.

5) וראה גם ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח (ערך מצא) „זמנוה לפניו ומסרוה לפניו". ע"ש. ובס' השרשים להרד"ק (ערך מצא) „ענין המציאה והוא כענין הזמנה".

6) ואדרבה, „מצא" (גם בלשון תורה) פירושו בכ"מ — לשון מציאה, היינו דבר שבא לידו של אדם דוקא בלי הכנה ו„הזמנה" (כמו מציאת אבידה).

7) ט, ח־ט.

8) ט, יג.

9) ט, יח.

בפשטות יש לומר, שכן היתה המצוה – שלאחרי קבלת דם החטאת לא עמדו בני אהרן בקירוב מקום לאהרן[10] ולכן היו צריכים להקריב (ולהוליך) אליו את הדם, משא"כ קבלת הדם של העולה (וכן של השלמים) היתה בקירוב מקום לאהרן[10] והיו יכולים להושיט את דם העולה (וכן אברי') אליו.

אבל עם שביאור זה מיישב השינוי בלשון הכתובים כאן – עדיין אינו מובן בתוכן הענין:

לעיל בתחילת פ' ויקרא[11], בדיני עולה, נאמר „ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח גו'", ובפרש"י שם „והקריבו" – „זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון הולכה, למדנו (ש)שתיהן בבני אהרן". כלומר: לשון „והקריבו" כולל שתי העבודות של קבלת הדם והולכת הדם[12] (דשתיהן הן בבני אהרן הכהנים דוקא). ועפ"ז תמוה, כיון שהכתוב כאן בא לתאר השתתפותם של בני אהרן בעבודת יום השמיני למילואים, מדוע גבי העולה (והשלמים) השמיט הכתוב ע"ד שתי עבודות אלו (קבלה והולכה) ואומר רק „וימציאו . . את הדם", דהיינו הושטת הדם לידו של אהרן?

בנוגע ל„הולכה" יש לומר, שע"פ פשוטו של מקרא, גם הושטת הדם (מיד ליד) נכללת בגדר „הולכה", שהרי בזה מקרב את הדם אל המזבח.

[ע"ד ההלכה יש מקום לשקו"ט אי הושטה זו יש עלי' שם הולכה, שהרי קיי"ל[13] שהולכה שלא ברגל לאו שמה הולכה, ולדעת הרמב"ם[14] אפילו כשעומד בצד המזבח צ"ל הולכה ברגל (ובצפע"נ עה"ת[15] כתב, דזה שבני אהרן רק המציאו את הדם אכן „הוה שלא כדין"[16]; אבל ע"ד הפשט לא מצינו שהולכה צ"ל ברגל דוקא[17], וכיון שכל ענין ההולכה למדים מתיבת „והקריבו", מסתבר שגם הושטה בכלל זה, מאחר שעי"ז מקרב הדם אל המזבח, כנ"ל].

אבל עדיין לא מתורץ בנוגע לקבלת הדם, שבפשטות לא נכללת בלשון „וימציאו". דרק בנוגע ללשון „והקריבו" אמרו ש„זו קבלה שהיא הראשונה"[18], וב-

10) ראה גם פנים יפות פרשתנו כאן (ט, ט) [ושם מקשר זה עם החילוק במקום התחלת זריקת הדם על המזבח – דחטאת היא בקרן דרומית מערבית ולכן היו צריכים להוליך הכלי מצפון (מקום השחיטה) לדרום, משא"כ בעולה ושלמים שהיתה מתנתו בקרן מזרחית צפונית בתחילה, אצל מקום השחיטה].

11) א, ה.

12) וראה בארוכה רא"ם, גו"א ועוד בפירוש דברי רש"י. ואכ"מ.

13) זבחים יד, סע"ב. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"א הכ"ג.

14) הל' פסולי המוקדשין (ובלחם משנה ומשנה למלך) שם. וראה שם ספי"ג.

– פרטי הדיעות בענין „הולכה שלא ברגל" – ראה אנציקלופדיא תלמודית ערך הולכה (ע' תנו ואילך), ושי"נ.

15) פרשתנו כאן (ט, ט).

16) דאין לומר שהיתה לא רק הושטה אלא גם הולכה ברגל (עכ"פ הילוך קצת – ראה זבחים שם „דנייד פורתא". מל"מ שם), דא"כ למה נזכר בכתוב רק ע"ד פעולת ההושטה.

17) ולהעיר, שגם ע"ד ההלכה, הרי לשיטת רש"י בפי' לש"ס (זבחים טו, א ד"ה אלא בהולכה) בעומד אצל המזבח, לכו"ע אין צ"ל הולכה ברגל (וראה ב' הגירסאות ברש"י שם. ואכ"מ). וראה גם רש"י זבחים יג, א (ד"ה כשהוא אומר) „דזימנין הולכה ליתי' כלל כמו השוחט בצד המזבח".

18) ל' רש"י ויקרא שם (וראה מפרשי רש"י). וכ"ה ברש"י חגיגה (יא, א ד"ה והקריבו. וראה תוס' שם), זבחים (ד, א ד"ה והקריבו).

פרט שיש לומר שקבלת הדם נכללת גם במשמעות הלשון של „והקריבו"[19], כי קבלת הדם היא התחלת „קירוב" הדם אל המזבח: משא"כ „וימציאו" (שהוא „לשון הושטה") היא רק פעולת הנתינה מיד ליד ומובן שאין קבלת הדם בכלל זה. וא"כ תמוה, מדוע נקט הכתוב לשון „וימציאו" (ומשמיט ע"ד קבלת הדם) ולא אמר (כדלעיל) „ויקריבו", שבזה נכללות הן הקבלה והן ההולכה?

[בשלמא אם לא הי' נכתב בתורה בכלל ע"ד הפעולות שבין שחיטה לזריקה, לא הי' קשה, כי כן מצינו בעוד מקומות, שלא נתפרטו כל העבודות שנעשו בקרבן כ"א רק מקצתן[20]: אבל מאחר שהכתוב נחית לפרט שבני אהרן „המציאו" את הדם לאהרן — קשה, כנ"ל, מדוע השמיט ע"ד קבלת הדם].

ולתרץ שאלה זו מוסיף רש"י „(לשון הושטה) והזמנה", שבזה מדגיש החידוש ב„וימציאו" לגבי „ויקריבו", שדוקא בזה יש ענין ההזמנה, כדלקמן.

ג. בכתובים כאן מפורש שיש חילוק בין זריקת דם החטאת וזריקת דם העולה והשלמים, דבחטאת נאמר[21] „ויטבול אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח", ואילו בעולה ושלמים נאמר[22] סתם „וזרקהו על המזבח". כלומר, זריקת דם החטאת היא באצבע, ולכן צריך הכהן לטבול אצבעו בדם תחילה ואח"כ לזרוק אותו, משא"כ זריקת דם העולה והשלמים היא בכלי ואין צורך בטבילת הי אצבע בדם.

ונמצא שיש חילוק עיקרי בין פעולת בני אהרן בדם החטאת ופעולתם בדם העולה והשלמים[23]: בדם החטאת הרי גם לאחרי שהקריבו את הדם לאהרן, עדיין לא הי' הדם מזומן ומוכשר לזריקה, כי היתה חסרה פעולת טבילת אצבעו של אהרן בדם: משא"כ אצל דם העולה והשלמים, הרי תיכף לאחרי שהושיטו את הדם לאהרן, נעשה הדם מזומן ומוכן לזריקה, מבלי שיצטרך אהרן לעשות שום דבר נוסף.

ועפ"ז מוסבר הטעם שנאמר „וימציאו בני אהרן גו'" דייקא (ולא „ויקריבו"): הטעם שהתורה מספרת ע"ד פעולות בני אהרן בקרבנות אלו הוא (בפשטות) כדי להדגיש את השתתפותם בעבודתו של אהרן ביום זה[24]. ולכן מדגיש הכתוב, שגבי העולה והשלמים גדלה מדת השתתפותם בעבודת אהרן, כי לא זו בלבד ש„הקריבו" את הדם אלא „וימציאו" — שהחידוש בזה הוא לא רק באופן הפעו-

19) וראה רמב"ן ומפרשי רש"י ויקרא שם. מלבי"ם שם. ועוד.

20) ראה ויקרא א, יא „ושחט גו' וזרקו". וכ"ה ברוב הקרבנות שם (שלא נזכר ע"ד קבלת והולכת הדם). וגם בענייננו (קרבנות דשמיני למילואים) — ראה פרשתנו ט, טו-טז. ועוד.

21) ט, ט.

22) ט, יב. שם, יח.

23) ובפנים יפות (ועוד) פרשתנו כאן, מבאר עפ"ז הטעם שנאמר בעולה ושלמים „וימציאו" (לשון הושטה) ולא „ויקריבו" — כי ב„חטאת שהי' מתן דם בטבילת אצבע הי' בני אהרן אוחזים את הכלי ואהרן טבל אצבעו, אבל בעולה ושלמים שהי' ע"י זריקה ע"כ שנתנו הכלי ליד אהרן לכך כתיב וימציאו כדאמרינן ברייש ב"מ מצאתי דאתי לידי משמע".

אבל צ"ע אם גם רש"י בפי' עה"ת ס"ל כן שבחטאת לא הי' הכלי ביד אהרן (הזורק). ומפשטות הכתובים בפ' ויקרא גבי חטאות משמע, שהכלי הי' ביד הזורק (ראה שם ד, ה-ו. שם, טז-יז).

24) ראה גם ספורנו כאן: וימציאו, כדי שיתחנכו בהתעסקם בקרבן אביהם.

לה (וימציאו לשון הושטה), אלא בעיקר בנוגע להנפעל בהדם, שבדם העולה פעלו בני אהרן דבר נוסף, שהדם יהי׳ מוכן ומזומן לגמרי לזריקה.

וזוהי גם הדגשת הכתוב גבי אברי העולה — „ואת העולה המציאו אליו לנתחי׳", כלומר, בני אהרן נתחו את העולה לנתחים, באופן שתיכף בהגיע הנתחים לידי אהרן היו מוכנים[25] ל־„ויקטר על המזבח".

(משיחת ש״פ שמיני תשמ״ב)

---

25) כי הקרב והכרעים שהי׳ אהרן צריך לרחוץ — ט, יד — לא נכללות ב„ואת העולה המציאו גו׳", וכמו שמסיים שם „ויקטר (הקרב והכרעים) על העולה". וכן מחלקם לעיל ויקרא א, ו־ט.